

თამარ ურუშაძე

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის

მოწვეული ლექტორი, დოქტორანტი

DOI: <https://doi.org/10.52340/zssulaw.2023.01.08>

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს როლი ადამიანის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის თვალსაზრისით

აბსტრაქტი

საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად, საქართველოში საკონსტიტუციო კონტროლი ხორციელდება სპეციალურად შექმნილი ორგანოს – საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ. სწორედ საკონსტიტუციო სასამართლო გვევლინება ძირითადი უფლებების დაცვის გარანტად.

საკონსტიტუციო სასამართლოში ინდივიდუალური საკონსტიტუციო სარჩელის შეტანის გზით პირს შესაძლებლობა აქვს დაიცვას საკუთარი უფლებები. შესაბამისად, ინდივიდუალური საკონსტიტუციო სარჩელია ის მნიშვნელოვანი სამართლებრივი მექანიზმი, რომლის დანიშნულებას ეფექტური სამართლებრივი დაცვის უზრუნველყოფა და კონსტიტუციის დაცვა წარმოადგენს.

ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის განხილვისას საკონსტიტუციო სამართალწარმოების თავისებურებებთან დაკავშირებით, არა ერთი პრობლემატური საკითხი არსებობს, თუმცა, მათი უმრავლესობა ჯერ კიდევ სათანადოდ არ არის შესწავლილი. შესაბამისად, წინამდებარე სტატიის მიზანია ადამიანის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის სფეროში საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებასთან დაკავშირებული აქტუალური საკითხების შესწავლა, ინდივიდუალურ კონსტიტუციურ სარჩელთან დაკავშირებული სამართალწარმოების თავისებურებების გამოვლენა, არსებული თეორიული საკითხების ანალიზი და საკუთარი მოსაზრებების დაფიქსირება.

სამიუბო სიტყვები: საკონსტიტუციო კონტროლი, ადამიანის უფლებები.

შესავალი

თანამედროვე დემოკრატიული და სამართლებრივი სახელმწიფოს არსებობისთვის ფუნდამენტური მნიშვნელობა აქვს ქვეყნის ძირითადი კანონის სამართლებრივი დაცვის ქმედითი მექანიზმების შემუშავებასა და კონსტიტუციურ-სამართლებრივი ნორმების ეფექტური რეალიზაციისთვის სასამართლო გარანტიების შექმნას. აღნიშნულს განაპირობებს ის გარემოება, რომ კონსტიტუცია სახელმწიფოს უმნიშვნელოვანესი დოკუმენტია და მისი ნორმები ხელისუფლების განხორციელებასთან დაკავშირებულ ძირითად საკითხებს არეგულირებს.

საქართველოს კონსტიტუციის 59-ე მუხლის შესაბამისად, საქართველოში საკონსტიტუციო კონტროლის სასამართლო ორგანოდ განსაზღვრულია საკონსტიტუციო სასამართლო. საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელება კი გამოიხატება მის მიერ საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოთა საკანონმდებლო აქტების კონსტიტუციურობის შემოწმებასა და კონსტიტუციასთან შეუსაბამოდ მიჩნეული აქტების არაკონსტიტუციურად ცნობაში.¹

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განუსაზღვრელად დიდი როლი აქვს ადამიანის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის სფეროში და ამ თვალსაზრისით საკმაოდ მრავალფეროვანია მისი პრაქტიკაც. შესაბამისად, წინამდებარე ნაშრომის მიზანია ადამიანის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის სფეროში საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებასთან დაკავშირებული აქტუალური საკითხების შესწავლა, თეორიული და პრაქტიკული საკითხების ანალიზი და შესაბამისი დასკვნების გაკეთება.

სტატიაში განხილული იქნება ინდივიდუალური საკონსტიტუციო სარჩელის ფუნქციები და პრაქტიკული მნიშვნელობა; საკონსტიტუციო სასამართლოსადმი მიმართვის უფლების მქონე სუბიექტები და საკონსტიტუციო კონტროლის ობიექტი. ასევე, განხილული იქნება ადამიანის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის თვალსაზრისით მიღებული გადაწყვეტილების სამართლებრივი შედეგები, კერძოდ, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების მოქმედების ფარგლები და ამ გადაწყვეტილების აღსრულების პრობლემები.

სტატიაში არსებული საკითხების კვლევა დაფუძნებული იქნება სხვადასხვა მეცნიერული შემეცნების მეთოდზე, კერძოდ, ისტორიულ, ლოგიკურ, ანალიტიკურ და ნორმატიულ მეთოდებზე. ასევე, გამოყენებული იქნება შედარებით-სამართლებრივი მეთოდი, განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმობა გერმანულ სამართალს.

¹ ჯინჯოლავა ზ., კონსტიტუცია და ქართული სამართლის პრობლემები, თბილისი, 2002, გვ. 126.

1. საკონსტიტუციო კონტროლის ინსტიტუტის არსი და ფუნქციები

დემოკრატიაზე ორიენტირებულ სახელმწიფოში, კონსტიტუცია, როგორც ქვეყნის უზენაესი კანონი, წარმოადგენს საზოგადოების დემოკრატიული განვითარების სამართლებრივ გარანტს და ადამიანის თავისუფლებისა და სოციალური სამართლიანობის დაცვის საშუალებას. შესაბამისად, მისი როლიდან და დანიშნულებიდან გამომდინარე, თავად კონსტიტუციის დაცვა განსაკუთრებულ ყურადღებას საჭიროებს.²

სამართლებრივ სახელმწიფოში ხელისუფლება სამართლის ფორმით ხორციელდება. თავად სამართალი ნორმათა სისტემას მოიცავს და ამ სისტემაში გარკვეული იერარქია არსებობს. იერარქიის სათავეში ქვეყნის უზენაესი კანონი, კონსტიტუცია მოიაზრება³ და ყველა სხვა ნორმატიული აქტი შესაბამისობაში უნდა იყოს კონსტიტუციის მოთხოვნებთან და პრინციპებთან. აქედან გამომდინარე, ბუნებრივია, რომ მეტად მნიშვნელოვანია კონსტიტუციის სამართლებრივი დაცვის საკითხის გაანალიზება, რომელიც ხშირ შემთხვევაში საკონსტიტუციო კონტროლის მეშვეობით ხორციელდება.

საქართველოს კონსტიტუციის პრეამბულაში მითითებულია, რომ საქართველოს ურყევ ნებას წარმოადგენს სამართლებრივი სახელმწიფოს დამკვიდრება. საქართველოს კონსტიტუციის მე-4 მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად კი „სახელმწიფო ხელისუფლება ხორციელდება კონსტიტუციითა და კანონით დადგენილ ფარგლებში.“ რაც იმაზე მიუთითებს, რომ სამართლებრივ სახელმწიფოში ხელისუფლების სამივე შტოს საქმიანობა კონსტიტუციის შესაბამისად უნდა ხორციელდებოდეს.⁴

კონსტიტუციის უზენაესობის დაცვა არ ხდება ავტომატურად, რადგან მისი დარღვევა შესაძლოა გამოვლინდეს როგორც განზრახ, ისე სამართალშემოწმეების პროცესში დაშვებული შეცდომის გამო. საკონსტიტუციო კონტროლი კი სწორედ მსგავსი არასასურველი შედეგების თავიდან აცილების მიზნით დამკვიდრდა და იგი ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ინსტიტუტს წარმოადგენს კონსტიტუციის სამართლებრივი დაცვის თვალსაზრისით.⁵

თანამედროვე მეცნიერებაში საკონსტიტუციო კონტროლი მოიაზრება, როგორც კომპეტენტურ სახელმწიფო ორგანოთა სპეციფიკური უფლებამოსილება, რომლის მეშვეობითაც აღნიშნული ორგანოები უზრუნველყოფენ კონსტიტუციის უზენაესობას ნორმატიულ აქტთა სისტემაში.⁶

² კოჭლამაზიშვილი ბ, კონსტიტუციის სამართლებრივი დაცვა, თბილისი, 2009, გვ.1.

³ იზორია ლ, თანამედროვე სახელმწიფო თანამედროვე ადმინისტრაცია, თბილისი: სიესტა, 2009, გვ.190.

⁴ იქვე.

⁵ კახიანი გ, საკონსტიტუციო კონტროლის ზოგიერთი თეორიული ასპექტი, ადამიანი და კონსტიტუცია, №4, 2005, გვ. 39.

⁶ გეწაძე გ, საკონსტიტუციო კონტროლის ფორმები და სახეები. ადამიანი და კონსტიტუცია, №1, 1998, გვ. 24.

საკონსტიტუციო კონტროლის ფუნქციად მოიაზრება ასევე, ადამიანის უფლებების ფართო სპექტრის დაცვა, პოლიტიკური სტაბილურობის, სოციალური წესრიგისა და ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობა.⁷

დღესდღეობით საკონსტიტუციო კონტროლი თანამედროვე მსოფლიოში დემოკრატიის და კანონიერების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ატრიბუტად არის მიჩნეული, მაგრამ სხვადასხვა ქვეყანაში აღნიშნული ინსტიტუტი არაერთგვაროვანია. თითქმის ყოველთვის მას სპეციფიკური თავისებურებანი აქვს, რომელიც კონტროლის დროს მის ფორმასა და სახეს ეხება.⁸

მაგალითად, გერმანიაში საკონსტიტუციო კონტროლის ინსტიტუტის მთავარ ამოცანას წარმოადგენს ზედამხედველობის განხორციელება, რათა უზრუნველყოფილი და დაცული იქნეს სახელმწიფოს ყველა ორგანოს მიერ ფედერალური კონსტიტუცია და ცალკეული ფედერაციული მიწების კონსტიტუციები.⁹

საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად კი, საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელება გამოიხატება, როგორც საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოთა ნორმატიული აქტების კონსტიტუციურობის შემოწმებასა და კონსტიტუციასთან შეუსაბამოდ მიჩნეული აქტების არაკონსტიტუციურად ცნობაში.¹⁰

2. საკონსტიტუციო კონტროლის ობიექტი

საკონსტიტუციო კონტროლის ობიექტს გერმანული კანონმდებლობის თანახმად, სახელმწიფო ხელისუფლების აქტები წარმოადგენს. სახელმწიფო ხელისუფლების აქტებში კი მოიაზრება, როგორ აღმასრულებელი, ისე საკანონმდებლო და სასამართლო ხელისუფლების აქტები.¹¹ მთავარია მითითებული აქტები გამოცემული იყოს გერმანიის სახელმწიფო ორგანოების მიერ.¹²

საქართველოს კონსტიტუციის 60-ე მუხლის მე-4 პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის, თანახმად საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავით განმტკიცებულ ადამიანის ძირითად უფლებებთან მიმართებით საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოში კონსტიტუციური კონტროლის ობიექტი შეიძლება იყოს ნორმატიული აქტი. შესაბამისად, საკონსტიტუციო კონტროლის ობიექტთა წრეს საქართველოს კანონმდებლობის

⁷ Brinks, D. M, Blass, A, Rethinking judicial empowerment: the new foundations of constitutional justice, International Journal of Constitutional Law, 15(2), 2017, S.298.

⁸ დეისაძე შ, საკონსტიტუციო კონტროლის წარმოშობა და მისი განმახორციელებელი ორგანო, მართლმსაჯულება და კანონი, №4 (23), 2009, გვ. 90.

⁹ ხუბუა გ, ტრაუტი ი, კონსტიტუციური მართლმსაჯულება გერმანიაში, თბილისი:GZT, 2001, გვ. 15.

¹⁰ ხმაღაძე ვ, საკონსტიტუციო სასამართლოს როლი და მისი საქმიანობის ეფექტურობის ზრდის პერსპექტივა, ადამიანი და კონსტიტუცია, №4, 2000, გვ.126.

¹¹ Bonner Kommentar, Zweitbearbeitung, Hamburg, 1967, S. 10.

¹² Sachs M, GG Kommentar, 6. Auflage, München, 2011, S. 496.

მიხედვით, წარმოადგენს აღმასრულებელი ხელისუფლების და საკანონმდებლო ორგანოს მიერ გამოცემული სამართლებრივი აქტების კონსტიტუციასთან შესაბამისობის დადგენა. რაც შეეხება სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტების კონსტიტუციასთან შესაბამისობის საკითხს, საქართველოს კანონმდებლობის გათვალისწინებით, ის არ განეკუთვნება საკონსტიტუციო სასამართლოს კომპეტენციას.

საკონსტიტუციო კონტროლის ობიექტზე საუბრისას, მიზანშეწონილია ყურადღება დაეთმოს იურიდიულ მეცნიერებაში გავრცელებულ აზრს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებას დაექვემდებაროს საერთო სასამართლოების მიერ გამოტანილ გადაწყვეტილებებზე საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელება. აღნიშნულ მოსაზრებას ბევრი მომხრე და მოწინააღმდეგე ჰყავს, თუმცა, შესაძლოა სრულიად ლოგიკური იყოს საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის საერთო სასამართლოების გადაწყვეტილებების, რეალაქტებისა და ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტების კონსტიტუციურობის საკითხის განხილვის უფლებამოსილების მინიჭება.

საქართველოს კანონმდებლობა ხელისუფლების სამივე შტოს მიერ გამოცემული აქტების კონსტიტუციურობის უზრუნველსაყოფად საკონსტიტუციო სასამართლოს გადასცემს ერთგვარი კონტროლის შესაძლებლობას. თუმცა, აქვე ჩნდება ხელისუფლების მესამე შტოს გაუკონტროლებლობის საფრთხე, კერძოდ, გაუგებარია თუ რატომ გამორიცხავს საქართველოს კანონმდებლობა საერთო იურისდიქციის სასამართლოს მიერ არაკონსტიტუციური გადაწყვეტილების მიღების აღბათობას. თუ საკონსტიტუციო კონტროლის მექანიზმის დამკვიდრება განპირობებული იყო ხელისუფლების შტოთა შორის კონსტიტუციური ბალანსის შესანარჩუნებლად, მაშინ, რა თქმა უნდა, მიზანშეწონილია კონსტიტუციის უზენაესობის უზრუნველსაყოფად საერთო იურისდიქციის სასამართლოების საქმიანობაზეც საკონსტიტუციო კონტროლის გავრცელება.¹³ შესაბამისად, ამ ფუნქციის ეფექტურად შესრულებისთვის საკონსტიტუციო სასამართლოს ხელისუფლების მესამე შტოს, სასამართლო ორგანოების გადაწყვეტილებათა კონსტიტუციურობის საკითხის შემოწმებაც უნდა შეეძლოს.

დღეს მოქმედი საკანონმდებლო რეგულაციის პირობებში, საკონსტიტუციო კონტროლის განმახორციელებელი ორგანოსათვის საერთო სასამართლოებთან კომუნიკაციის ერთადერთ საშუალებას წარმოადგენს საერთო სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება. რადგან, საერთო სასამართლოები თავად ვერ ახორციელებენ საკონსტიტუციო კონტროლს და მხოლოდ კონსტიტუციური წარდგინების საშუალებით შეუძლიათ საკონსტიტუციო სასამართლოში ნორმატიული აქტის კონსტიტუციურობაზე დავა. მსგავს შემთხვევაში საერთო სასამართლო მონაწილეობას იღებს კონკრეტული საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელებაში. შესაბამისად, კონსტიტუციის

¹³ ჩხეიძე გ, ქალდანი თ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო-რეალობა და განვითარების პერსპექტივები, ადამიანი და კონსტიტუცია, №4, 2000, გვ. 218.

უზენაესობის დაცვის და მისი ნორმების ერთგვაროვანი გააზრებისთვის, შესაძლოა მიზანშეწონილიც კი იყოს საერთო სასამართლოების გადაწყვეტილებების კონსტიტუციურობის შემოწმების უფლებამოსილების მინიჭება საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის.¹⁴

3. საკონსტიტუციო სასამართლო – საკონსტიტუციო კონტროლის განმახორციელებელი სპეციალური სუბიექტი

კონსტიტუციის დაცვის მთავარ საშუალებას მისი დამრღვევი ნორმების გამოვლენა და აღმოფხვრა წარმოადგენს, რაშიც ყველაზე ქმედით მექანიზმად საკონსტიტუციო კონტროლი გვევლინება. საკონსტიტუციო კონტროლის განმახორციელებელი ორგანოს უფლებამოსილებას კი ქვეყნის ძირითად კანონთან სხვა ნორმატიული აქტების შესაბამისობის შემოწმება წარმოადგენს.¹⁵

საკონსტიტუციო სასამართლო გვევლინება სწორედ საკონსტიტუციო კონტროლის განმახორციელებელ განსაკუთრებულ ორგანოდ, რომლის ძირითად ფუნქციას სახელმწიფო ხელისუფლების სამივე შტოს - აღმასრულებელი, საკანონმდებლო და სასამართლო ხელისუფლების მიერ გამოცემული აქტებისა და ქმედებების კონსტიტუციასთან შესაბამისობის შემოწმება წარმოადგენს.¹⁶ საკონსტიტუციო სასამართლო, როგორც სპეციალიზირებული ორგანო ერთგვარი ზედამხედველობის ფუნქციით არის აღჭურვილი.¹⁷ და სწორედ მას ევალება კონსტიტუციის სამართლებრივი დაცვა და მისი უზენაესობის უზრუნველყოფა.¹⁸

კონსტიტუციის უზენაესობის პრინციპის უზრუნველყოფასთან ერთად, საკონსტიტუციო სასამართლოს ერთ-ერთ ფუნქციას წარმოადგენს ხელისუფლების შტოების ურთიერთშეკავებისა და გაწონასწორების პრინციპის დამკვიდრება და სწორედ საკონსტიტუციო სასამართლო გვევლინება, ხელისუფლების შტოებს შორის ბალანსის უზრუნველმყოფი ორგანო.¹⁹ შესაბამისად, სწორედ საკონსტიტუციო სასამართლოს მაკონტროლებელი ფუნქციით აღჭურვა განაპირობებს, სამივე სახელისუფლებო ორგანოს ქმედებებისა და გადაწყვეტილებების კონტროლის შესაძლებლობას.²⁰ საკონსტიტუციო კონტროლის ეფექტურად განხორციელებისთვის საჭიროა საკონსტიტუციო

¹⁴ კოჭლამაზიშვილი ბ, კონსტიტუციის სამართლებრივი დაცვა, თბილისი, 2009, გვ.115.

¹⁵ კახიანი გ, საკონსტიტუციო კონტროლი საქართველოში, თეორიისა და კანონმდებლობის ანალიზი, თბილისი: მერიდიანი, 2011, გვ. 31.

¹⁶ Schlaich/Korioth, Das Bundesverfassungsgericht – Stellung, Verfahren, Entscheidungen, 6. Auflage, München, 2004, S. 6.

¹⁷ Sager, L. G, Constitutional justice, New York University Journal of Legislation and Public Policy, 6(1), 11-20, 2002, S. 15.

¹⁸ Starck C, Der demokratische Verfassungsstaat, Tübingen: Mohr Siebeck, 1995, S. 33.

¹⁹ Säcker H, Das Bundesverfassungsgericht, 5. Auflage, München:C.H. Beck, S. 1998,18.

²⁰ Wember V, Verfassungsmischung und Verfassungsmittel, 1. Auflage, Berlin, 1997, S. 223.

მართლმსაჯულების განმახორციელებელი ორგანოსთვის დამოუკიდებლობის მყარი გარანტიების შექმნა.²¹

გერმანიაში საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელების უფლებამოსილებით აღჭურვილია ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო, რომლის განსაკუთრებული სტატუსი განპირობებულია მისი როგორც კონსტიტუციის დაცვის ძირითადი გარანტის ფუნქციით.²²

რაც შეეხება საქართველოს, საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელების უფლებამოსილება მიენიჭა საკონსტიტუციო სასამართლოს, რომლის ძირითად ფუნქციად განისაზღვრა კონსტიტუციის უზენაესობის დაცვა, სახელმწიფო ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის რეალიზაციის უზრუნველყოფა და მოქალაქის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა.²³

სწორედ საკონსტიტუციო სასამართლო გვევლინება ძირითადი უფლებების დაცვის გარანტად, რადგან მის ძირითად ფუნქციას როგორც უკვე აღინიშნა ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა წარმოადგენს, რომელსაც ინდივიდუალური საკონსტიტუციო სარჩელის განხილვის საშუალებით უზრუნველყოფს.²⁴

საკონსტიტუციო სასამართლოში ინდივიდუალური საკონსტიტუციო სარჩელის შეტანის გზით პირს შესაძლებლობა აქვს დაიცვას საკუთარი უფლებები. შესაბამისად, ინდივიდუალური საკონსტიტუციო სარჩელია ის მნიშვნელოვანი სამართლებრივი მექანიზმი, რომლის მეშვეობით კონსტიტუციით გათვალისწინებული ძირითადი უფლებების სუბიექტებს შესაძლებლობა აქვთ საკუთარი უფლებების დასაცავად გამოიყენონ საკონსტიტუციო კონტროლის მექანიზმები და თავად უზრუნველყონ სახელმწიფო ხელისუფლების კონსტიტუციურ საზღვრებში მოქცევა.

4. ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის თვალსაზრისით ინდივიდუალური საკონსტიტუციო სარჩელის პრაქტიკული მნიშვნელობა

ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელით მოქალაქეებს შესაძლებლობა აქვთ დაიცვან ქვეყნის ძირითად კანონში, კონსტიტუციაში გათვალისწინებული ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები.²⁵

ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელით უზრუნველყოფილია ძირითადი უფლებების სუბიექტებისთვის საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობა,

²¹ Di Gregorio, A, The role of constitutional justice in contemporary democracies, National Law School of India Review, 34(2), 2022, S. 36.

²² ხუბუა გ, ტრაუტი ი, კონსტიტუციური მართლმსაჯულება გერმანიაში, თბილისი: GZT, 2001, გვ.17-18.

²³ კვერენჩილაძე გ, კონსტიტუციის სამართლებრივი დაცვა, ადამიანი და კონსტიტუცია, №3, 2006, გვ.41.

²⁴ Degenhart C, Staatsrecht I, Staatsorganisationsrecht, 27. Auflage, Heidelberg, 2011, S. 754.

²⁵ Maunz T, Dürig G, GG Kommentar, Bd. III, München, 2012, S. 65.

რადგან სწორედ ამ მექანიზმის გამოყენებით შეუძლიათ იზრუნონ თავიანთი დარღვეული უფლებების აღსადგენად.²⁶

საქართველოს კონსტიტუციის 60-ე მუხლის მე-4 პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის შესაბამისად განსაზღვრულია, რომ კონსტიტუციის მეორე თავით აღიარებულ ადამიანის ძირითად უფლებებთან მიმართებით ნორმატიული აქტის კონსტიტუციურობის შემოწმება საკონსტიტუციო სასამართლოს შეუძლია ფიზიკური პირის, იურიდიული პირის ან სახალხო დამცველის სარჩელის საფუძველზე.

მსგავს რეგულაციას ითვალისწინებს „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-19 მუხლის პირველი პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტი, რომლის შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლო კონსტიტუციური სარჩელის საფუძველზე უფლებამოსილია განიხილოს და გადაწყვიტოს საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავის საკითხებთან მიმართებით მიღებული ნორმატიული აქტების კონსტიტუციურობის საკითხი.

ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის მიზნით შეტანილ სარჩელთან დაკავშირებით საყურადღებოა საერთაშორისო კანონმდებლობაში არსებული რეგულაციების ანალიზიც. მაგალითად, გერმანიის ძირითადი კანონის 93-ე მუხლის პირველი ნაწილის მე-4ა ქვეპუნქტისა და „ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ კანონის 90-ე მუხლის შესაბამისად, ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი წარმოადგენს განსაზღვრულ სარჩელის სახეს, რომელსაც ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო ძირითადი უფლებების დარღვევის შემთხვევაში ამოწმებს.²⁷

მსგავს რეგულაციას ითვალისწინებს ავსტრიის კანონმდებლობაც, რომლის მიხედვით, ყველა პირს აქვს უფლება გაასაჩივროს კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები, ინდივიდუალური წარდგინების/სარჩელის მეშვეობით.²⁸

ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის მიზანს კონსტიტუციასთან შეუსაბამოდ მიჩნეული აქტების გაუქმება და დარღვეული უფლებების აღდგენა წარმოადგენს.²⁹ ასევე, კონსტიტუციური ნორმების განმარტება, მისი შემდგომში განვითარება და ერთგვაროვანი პრაქტიკის დამკვიდრება.³⁰

²⁶ Durr, S, Comparative overview of european systems of constitutional justice, Vienna Journal on International Constitutional Law, 5(2), 2011, S. 167.

²⁷ Büchting/Heussen, Bekisches, Rechtsanwalts-Handbuch, 9. Auflage, München: C.H. Beck, 2007, S. 42-55.

²⁸ შარაშიძე მ, ავსტრიის საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმიანობის თავისებურებანი ნორმატოკონტროლის კომპეტენციის განხორციელების სფეროში, ადამიანის და კონსტიტუცია, №3, 2006, გვ. 15.

²⁹ Detterbeck S, Streitgegenstand und Entscheidungswirkungen im Öffentlichen Recht, Tübingen, 1995, S. 512.

³⁰ Alleweldt R, Bundesverfassungsgericht und Fachgerichtbarkeit, Tübingen: Mohr Siebek, 2006, S. 232.

4.1 ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის შეტანაზე უფლებამოსილი სუბიექტი

საქართველოს კონსტიტუციის 60-ე მუხლის მე-4 პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის შესაბამისად, ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის შეტანაზე უფლებამოსილი სუბიექტს წარმოადგენს ფიზიკური პირი, იურიდიული პირი ან სახალხო დამცველი.

მითითებული ნორმის ამ რედაქციით ჩამოყალიბება განაპირობა საკონსტიტუციოს სასამართლოს 2010 წლის 28 ივნისის №1/466 გადაწყვეტილებში საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ განვითარებულმა მსჯელობამ, რომლის შესაბამისად არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 39-ე მუხლის „ა“ ქვეპუნქტის ის ჩანაწერი, რომლის თანახმადაც, საკონსტიტუციო სასამართლოსადმი მიმართვის უფლება არ ჰქონდათ ფიზიკურ პირებს, რომლებიც არ იყვნენ საქართველოს მოქალაქეები და იმავდროულად, არ ცხოვრობდნენ საქართველოში, აგრეთვე, იურიდიულ პირებს, თუ ისინი არ იყვნენ რეგისტრირებული საქართველოში.³¹

მითითებული გადაწყვეტილების გათვალისწინებით ცვლილება აისახა საქართველოს კანონმდებლობაში და საკონსტიტუციო სასამართლოსადმი მიმართვის უფლების მქონე სუბიექტებს მოქმედი რედაქციიდან გამომდინარე წარმოადგენს ნებისმიერი ფიზიკური პირი (მათ შორის, საქართველოს მოქალაქეები, ასევე უცხო ქვეყნის მოქალაქეები ან მოქალაქეობის არ მქონე პირები) და იურიდიული პირი.

როგორც უკვე აღინიშნა, საქართველოს კონსტიტუციის 34-ე მუხლის შესაბამისად, ძირითადი უფლებების სუბიექტად ფიზიკური პირების გარდა ასევე, განიხილება იურიდიული პირებიც. თუმცა, აქვე უნდა მივუთითოთ, რომ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებთან დაკავშირებით არსებობს გამონაკლისი, რომლის თანახმადაც, ისინი როგორც წესი არ გვევლინება ძირითადი უფლებების სუბიექტად. თუმცა, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებზეც შეიძლება გავრცელდეს კონსტიტუციით გარანტირებული უფლებები იმ შემთხვევაში, თუ კანონით მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებში განსაზღვრული უფლებები მათ პირად სივრცეში ექცევა.³²

ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის წარდგენაზე უფლებამოსილი სუბიექტს განსაზღვრავს გერმანიის კანონმდებლობაც. კერძოდ, „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ ფედერალური კანონის 90-ე მუხლის თანახმად, ყველას აქვს საკონსტიტუციო სასამართლოსადმი მიმართვის უფლება. ამ ნორმის მიზნებისთვის ტერმინში „ყველა“³³ მოიაზრება, როგორც ფიზიკური, ასევე, იურიდიული პირებიც.

³¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 28 ივნისის №1/466 გადაწყვეტილება, საქმეზე „სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.“

³² Frenz, Handbuch Europarecht, Heidelberg: Springer, 2009, S. 92.

³³ Umbach D, Clemens T, Dollinger F-W, BVerfGG Kommentar, 2. Auflage, Heidelberg, 2005, S. 17.

თუმცა, აქვე უნდა აღნიშნოს, რომ გერმანიის კანონმდებლობა ერთმანეთისგან განასხვავებს სახელმწიფოს მოქალაქეებს და მოქალაქეობის არმქონე პირებს. შესაბამისად, მოქალაქეობის არმქონე პირს მხოლოდ იმ უფლებებთან დაკავშირებით შეუძლია საკონსტიტუციო სასამართლოში სარჩელის წარდგენა, რომელთან დაკავშირებითაც უფლების სუბიექტს წარმოადგენს.³⁴

რაც შეეხება იურიდიულ პირებს, აღნიშნულთან დაკავშირებით გერმანიის ძირითადი კანონის მე-19 მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულია, რომ იურიდიული პირები მხოლოდ იმ უფლებების მქონე სუბიექტები შეიძლება იყვნენ, რომელიც თავისი შინაარსიდან გამომდინარე, იურიდიულ პირებზე შეიძლება გავრცელდეს.³⁵

საკონსტიტუციო სასამართლოსადმი მიმართვის უფლება არც გერმანიის კანონმდებლობის შესაბამისად არ გააჩნიათ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებს, თუმცა, აქაც არის გამონაკლისი შემთხვევები, როდესაც ძირითადი უფლებები შესაძლებელია გავრცელდეს საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებზეც. მაგალითად, უნივერსიტეტებზე, ეკლესიებზე, რელიგიურ გაერთიანებებსა და მაუწყებლებზე. შესაბამისად, თითოეულ მათგანს გააჩნია უფლება კონსტიტუციით გათვალისწინებული უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევის შემთხვევაში საკონსტიტუციო სარჩელით მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს.³⁶

4.2 ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის დასაშვებობის კრიტერიუმები

„საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს“ შესახებ ორგანული კანონის 39-ე მუხლის „ა“ ქვეპუნქტის შესაბამისად, საქართველოს მოქალაქეებს, სხვა ფიზიკურ პირებს და იურიდიულ პირებს უფლება აქვთ მიმართონ საკონსტიტუციო სასამართლოდ, თუ მათ მიაჩნიათ, რომ დარღვეულია ან შესაძლებელია უშუალოდ დაირღვეს საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავით აღიარებული მათი უფლებანი და თავისუფლებანი. მითითებული ნორმიდან გამომდინარე, ცალსახაა, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოში სარჩელის შეტანა სუბიექტებს შეუძლიათ მხოლოდ საკუთარი უფლებების დასაცავად, მაშინ როცა სახეზეა უფლების დარღვევა ან არსებობს პოტენციური რისკი მოსალოდნელ დარღვევაზე.

საქართველოს კანონმდებლობა ზუსტად აყალიბებს იმ მოთხოვნებს, რაც წაეყენება საკონსტიტუციო სარჩელს იმისათვის, რათა იგი არსებითად განსახილველად იქნეს მიღებული საკონსტიტუციო სასამართლოში. კერძოდ, სარჩელი შეტანილი უნდა იყოს

³⁴ Robbers G, Verfassungsprozessuale Probleme in der öffentlich-rechtlichen Arbeit, Bd. 133, 2. Auflage, München, 2005, S. 9.

³⁵ Klein E, Grundrechtliche Schutzpflicht des Staates, Mainz, 1989, S. 948.

³⁶ Umbach D, Clemens T, Dollinger F-W, BVerfGG Kommentar, 2. Auflage, Heidelberg, 2005, S. 41-44.

უფლებამოსილი სუბიექტის მიერ, სარჩელის ობიექტი (საგანი) უნდა იყოს ნორმატიული აქტი, საკონსტიტუციო სარჩელს უნდა გააჩნდეს საფუძველი და უნდა იყოს დასაბუთებული.

„საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 31¹ განსაზღვრავს საკონსტიტუციო სარჩელის არსებითად განსახილველად მიღებისთვის საჭირო ფორმალურ მოთხოვნებს. იმავე კანონის 31³ მუხლი განსაზღვრავს იმ კრიტერიუმებს, როდესაც საკონსტიტუციო სარჩელი განსახილველად არ მიიღება.

ყოველივე აღნიშნული კი იმაზე მიუთითებს, რომ ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის მექანიზმით რომ სუბიექტებმა ეფექტურად ისარგებლონ, აუცილებელია, ზედმიწევნით დაიცვან ის საკანონმდებლო მოთხოვნები, რაც წაყენება კონსტიტუციურ სარჩელს, რათა იგი განხილულ იქნეს საკონსტიტუციო სასამართლოში.

5. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების სამართლებრივი შედეგები

საკონსტიტუციო სასამართლო წარმოადგენს იმ ერთადერთ სახელმწიფო ინსტიტუტს, რომელსაც უფლება აქვს, დემოკრატიისა და სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპების საწინააღმდეგო სახელისუფლებო გადაწყვეტილებები ძალადაკარგულად გამოაცხადოს. შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა. უფრო მეტიც, მათ ფაქტობრივად კონსტიტუციის თანაბარი ძალა გააჩნიათ. სწორედ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები უზრუნველყოფს არაკონსტიტუციური კანონმდებლობისაგან კონსტიტუციის დაცვას მათი არაკონსტიტუციურად ცნობის გზით.³⁷

საქართველოს კონსტიტუციის 60-ე მუხლის მე-5 პუნქტის შესაბამისად, „საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა. არაკონსტიტუციურად ცნობილი აქტი ან მისი ნაწილი კარგავს ძალას საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან, თუ შესაბამისი გადაწყვეტილება არ ადგენს აქტის ან მისი ნაწილის ძალის დაკარგვის სხვა, გვიანდელ ვადას.“ ეს კი იმას ნიშნავს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებათა სამართლებრივი შედეგები, ვრცელდება საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე და მისი შესრულება სავალდებულოა.³⁸ შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებანი იურიდიული ძალის თვალსაზრისით დაუძლეველია და მისი გადალახვა შეუძლებელია.³⁹

³⁷ ნაკაშიძე მ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების პრობლემები, მართლმსაჯულება, №1, 2009, გვ.136.

³⁸ ბენიძე ო, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებათა აღსრულება, ადამიანი და კონსტიტუცია, №2, 1997, გვ.16.

³⁹ ზოიძე ბ, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების პირობები (ზოგადი მიმოხილვა და საქართველოში არსებული მდგომარეობა). ადამიანი და კონსტიტუცია, №4, 2004, გვ. 62.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად, „საკონსტიტუციო სასამართლო უფლებამოსილია, მხოლოდ გააუქმოს სადავო ნორმა მთლიანად ან/და მისი რომელიმე ნაწილი/ნორმატიული შინაარსი, თუმცა მას არ შეუძლია დაადგინოს ახალი წესრიგი, გააფართოოს სადავო ნორმის მოქმედება და ა.შ. ამდენად, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება შეიძლება გამოიხატოს მხოლოდ სადავო ნორმის რომელიმე ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურად ცნობაში, მის გაუქმებაში.“⁴⁰

„საკონსტიტუციო სასამართლოს გააჩნია მხოლოდ კანონმდებლობაში არსებული არაკონსტიტუციური რეგულაციების, წესებისთვის იურიდიული ძალის გაუქმებისა და მათთვის ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევის რესურსის გაუქმების უფლებამოსილება. საკონსტიტუციო სასამართლოს მანდატს სცდება უფლებამოსილება, ძალადაკარგული სამართლებრივი ნორმების ნაცვლად, კანონმდებლობაში დაადგინოს განსხვავებული, თუნდაც კონსტიტუციური წესები.“⁴¹

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებათა ზემოაღნიშნული სამართლებრივი შედეგები ვრცელდება ასევე, ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის დაკმაყოფილებისას. თუმცა, აღსანიშნავია, ისიც რომ კანონის ან სხვა ნორმატიული აქტების არაკონსტიტუციურად ცნობა არ ნიშნავს ამ აქტის საფუძველზე სასამართლოს მიერ ადრე გამოტანილი განჩინებებისა და გადაწყვეტილებების გაუქმებას.⁴² ამაზე მეტყველებს, „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-20 მუხლი, რომლის თანახმად „კანონის ან სხვა ნორმატიული აქტის არაკონსტიტუციურად ცნობა არ ნიშნავს ამ აქტის საფუძველზე ადრე გამოტანილი სასამართლოს განაჩენებისა და გადაწყვეტილებების გაუქმებას, იწვევს მხოლოდ მათი აღსრულების შეჩერებას საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით.“ აქედან გამომდინარე, ცალსახაა, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას არა აქვს უკუძალა.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების სავალდებულობის პრინციპის ეფექტურად უზრუნველყოფისთვის, უმნიშვნელოვანესია მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულების ქმედითი მექანიზმების არსებობა. რადგან, საკონსტიტუციო სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებული პრობლემების მოგვარების შემთხვევაში საკონსტიტუციო სასამართლო კიდევ უფრო მეტად შეძლებს კონსტიტუციის უზენაესობის განმტკიცებას.⁴³

⁴⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 10 ნოემბრის №3/6/642 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ლალი ლაზარაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-22.

⁴¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 10 ნოემბრის №3/6/642 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ლალი ლაზარაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-22.

⁴² ბენიძე ო., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებათა აღსრულება, ადამიანი და კონსტიტუცია, №2, 1997, გვ. 17.

⁴³ დემეტრაშვილი ა., საკონსტიტუციო სასამართლოს კონსტიტუციურ უფლებათა დაცვის გარანტიები, ადამიანი და კონსტიტუცია, №4, 2000, გვ. 206.

საკონსტიტუციო კონტროლის ეფექტურობისათვის და იმისათვის, რომ მისი სამართლებრივი შედეგები უფრო მეტად იყოს ორიენტირებული ადამიანი უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვაზე და შესაბამისად, უფრო მეტად იყოს უზრუნველყოფილი კონსტიტუციის უზენაესობის დაცვა, მიზანშეწონილია საქართველოს კანონმდებლობის დახვეწა და განვითარება. კერძოდ, კანონმდებლობაში იმ რეგულაციების შემოღება, რომელიც უფრო მეტად უზრუნველყოფს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებას. მაგალითად, გერმანული კანონმდებლობის მსგავსად, მიზანშეწონილია საქართველოშიც საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლება უნდა ჰქონდეს თავად განსაზღვროს სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების მეთოდები და აღსრულების უფლებამოსილების მქონე სუბიექტი.⁴⁴ ვფიქრობ, მსგავსი რეგულაციების პირობებში უფრო მეტად გაიზრდება საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულების ეფექტურობა.

6. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის ანალიზი

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოში ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის გამოყენების პრაქტიკა საკმაოდ მრავალფეროვანია და შესაბამისად, მიზანშეწონილია, სტატიის ფარგლებში საკონსტიტუციო სასამართლოს უახლესი პრაქტიკიდან რამდენიმე ისეთ გადაწყვეტილებაზე გამახვილდეს ყურადღება, რომელთა მეშვეობითაც ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის თვალსაზრისით საინტერესო განმარტებები გაკეთდა.

საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკიდან საინტერესოა სასამართლოს დასაბუთება საქმეზე საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.⁴⁵ მითითებული დავის ფარგლებში საკონსტიტუციო სასამართლომ საქართველოს კონსტიტუციის 21-ე მუხლის პირველ პუნქტთან მიმართებით არაკონსტიტუციურად ცნო „შეკრებებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის პირველი პუნქტის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ითვალისწინებს შეკრების/მანიფესტაციის ჩატარებამდე არაუგვიანეს 5 დღის ვადაში მუნიციპალიტეტის აღმასრულებელი ორგანოს გაფრთხილების ვალდებულებას, როდესაც ამ ვადაში გაფრთხილება, შეკრების/მანიფესტაციის სპონტანურობის გათვალისწინებით, შეუძლებელია.

სასამართლომ მითითებულ საქმესთან დაკავშირებით განაცხადა, რომ საქართველოს კონსტიტუციის 21-ე მუხლის პირველი პუნქტი შეკრების თავისუფლების ძირითადი უფლების რეალიზების კონსტიტუციურ გარანტიებს ქმნის და იძლევა ადამიანთა მშვიდობიანი და საჯარო შეკრების შესაძლებლობას. მითითებული ნორმის შესაბამისად,

⁴⁴ გაბუნია ე. „რეალური“ კონტროლი საქართველოს საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების სისტემაში, საკონსტიტუციო სამართლის ჟურნალი, №3, 2019, გვ. 61.

⁴⁵ საკონსტიტუციო სასამართლოს 2023 წლის 14 დეკემბრის გადაწყვეტილება №3/3/1635, საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.“.

თავდაცვის ძალების ან სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების დაცვაზე პასუხისმგებელი ორგანოს შემადგენლობაში მყოფ პირთა გარდა, ყველა ნებისმიერ სხვა პირს, უფლება აქვს შეიკრიბოს, მათ შორის, წინასწარი ნებართვის გარეშე, საჯაროდ და უიარაღოდ. შესაბამისად, აღნიშნული უფლების სუბიექტებს კონსტიტუციით გარანტირებული აქვთ თავიანთი გრძნობებისა და შეხედულებების საჯაროდ გამოხატვის შესაძლებლობა.⁴⁶

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ მითითებულ საქმესთან დაკავშირებით გაიზიარა სადავო ნორმის საჯარო ლეგიტიმური მიზნების მნიშვნელობა, იმსჯელა სადავო ნორმით განსაზღვრული რეგულაციების გამოსადეგობასა და აუცილებლობაზე, თუმცა, ამავდროულად, მიიჩნია, რომ დადგენილი შეზღუდვა არღვევდა სამართლიან ბალანსს შეზღუდულ და დაცულ ინტერესებს შორის და ვერ უზრუნველყოფდა შეკრებისა და მანიფესტაციის ძირითადი უფლების ეფექტიანად სარგებლობას.

საქართველოს კონსტიტუციის მე-18 მუხლით გათვალისწინებული საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლების დარღვევა დაადგინა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ, 2018 წლის 27 აპრილის №1/3/1243 გადაწყვეტილებით, საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გიორგი კრავეიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.“.

მითითებულ საქმეზე საინტერესოა საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტება საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლების კონსტიტუციური საფუძვლების განსაზღვრის თვალსაზრისით. **სასამართლოს განმარტებით:**

- ✓ რადგან სამეცნიერო ფონდი სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ფინანსდება და შექმნილია სახელმწიფო ამოცანების შესრულების მიზნით, შესაბამისად, იქ დაცული ნებისმიერი ინფორმაცია ოფიციალურ ჩანაწერებში არსებულ ინფორმაციად განიხილება.⁴⁷
- ✓ საჯარო ინფორმაციას განეკუთვნება დამოუკიდებელი ექსპერტის ვინაობაც და იგი ხელმისაწვდომი უნდა იყოს დაინტერესებული პირისთვის.⁴⁸
- ✓ ექსპერტის ვინაობის გასაიდუმლოება კი საჯარო ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის შეზღუდვად განიხილება.⁴⁹
- ✓ ექსპერტის შეფასება, გადაწყვეტილების მიმღები ადმინისტრაციული ორგანოს მიმართ საზოგადოების ნდობის ფაქტორს განაპირობებს და ამავდროულად, კონკურსში მონაწილე პირებისთვის კონკურსის გამჭვირვალედ ჩატარების განმსაზღვრელია. შესაბამისად, კონკურსის მონაწილეს არ შეიძლება ექსპერტის

⁴⁶ იქვე, II – 3.

⁴⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 27 აპრილის №1/3/1243 გადაწყვეტილება, საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გიორგი კრავეიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II- 13.

⁴⁸ იქვე, II – 14.

⁴⁹ იქვე, II-15.

ვინაობის შესახებ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლება შეეზღუდოს, რადგან ექსპერტის ვინაობის ცოდნა პირდაპირ დაკავშირებულია მისი კანონიერი ინტერესების რეალიზებასთან.⁵⁰

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საკონსტიტუციო სასამართლომ სადაო ნორმა არაკონსტიტუციურად ცნო და მიიჩნია, რომ სადავო ნორმით არალეგიტიმურად იზღუდება საქართველოს კონსტიტუციით განსაზღვრული საჯარო დაწესებულებაში დაცულ ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის უფლება.

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოში ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის ინსტიტუტი საკმაოდ ეფექტურად ფუნქციონირებდა. ამას მოწმობს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები, რომელთა მეშვეობითაც არა ერთ შემთხვევაში თავიდან იქნა აცილებული ქვეყანაში არაკონსტიტუციური ნორმატიული აქტების არსებობა. შესაბამისად, ცალსახაა, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ განუსაზღვრელად დიდი როლი შეასრულა ადამიანის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის თვალსაზრისით.

თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საკონსტიტუციო კონტროლის ეფექტურობის გაზრდის მიზნით, სასურველია, საკონსტიტუციო სასამართლოს ხელისუფლების მესამე შტოს, სასამართლო ორგანოების გადაწყვეტილებათა კონსტიტუციურობის საკითხის შემოწმებაც შეეძლოს. კერძოდ, უპრიანია საკონსტიტუციო სასამართლოს განსჯადობას დაექვემდებაროს საერთო სასამართლოების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები.

ასევე, მიზანშეწონილია საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების აღსრულების თვალსაზრისით საქართველოს კანონმდებლობის დახვეწა და განვითარება. კერძოდ, აუცილებელია კანონმდებლობაში იმ რეგულაციების შემოღება, რომელიც უფრო მეტად უზრუნველყოფს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებას. ვფიქრობ, აღინიშნული საკონსტიტუციო კონტროლის მექანიზმს უფრო მეტად ორიენტირებულს გახდის ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვაზე და შესაბამისად, უფრო მეტად უზრუნველყოფილი იქნება კონსტიტუციის უზენაესობა.

⁵⁰ იქვე, II- 17.